

אגרת ר' הלל החסר אל ר' יצחק הרופא.

רוח טהורה ונשמה יתרה נפש נקיה כבוד חונה בצורת גויה חלוץ מחלצות
 התעורה גדול בישראל נודע כיהודה יביע גולות עליות גולות תחתיות החל
 ברפואות ויכל בטכעיות ויגבה לכו באלהיות וישלמו בו מעלות המרות ומעלות
 שכליות. איש אשר אלה לו וזה צבא מהללו אדוני ומורי החכם יצחק
 רופא הגופות סוער הנשמות קונה שני עולמות הלל החסר אהבך
 הקרמון ומשועבדך בלב חפץ ובנפש שוקקה יפוק לך את רוחו מצמירת
 לארונותיך את כל יצוריו ואח כוחו לכל אשר עליו חשוה ובכל אשר נפשך
 חאווה אחת חצוה ואספרנה י"עש.

כשמוע אדוני צלצלי פעמי פעמוניך ובהילך על ראשי ממרחק אורים מצד
 חכיוניך ויער מערכי ממזרחך וילהט דרומי מכרקי זהב צפונך וממרחק הפיחו בי סמי
 רקחך ששו בני מעי ששו ומרוח נדיבה החנוססו ורעיוני באהבים התעלסו. ברכתי
 והללתי נקודות העת אשר בה ראיתך והיום המאושר אשר בו ידעתך אדוני אחי
 קראתיך אזכורך ואכרכך כי אהבת החכמים אהבתיך ירד ה' חשכון עליו ברכה
 בקרב עמך אלהים יענה את שלומך.

הן הנשחווין הזה יודע לאחוזתך כי זה כמה שמעתי עליך טובות גדולות
 ונפלאות וכי הוספת מעלות חכמה חוספת מרובה עד מאד על המעלה הראשונה
 אשר בה ראיתך, ועתה מקרוב בא הנה סוחר, איש בצואר עתק והשלימני
 עד מאד בעל פה מצידך ואמר לי, כי נחת לו אגרת אחת שיביאנה אלי ואחר
 בן נחחרטח ותקחנו ממנו ובכן בא בלא אגרת; אמנם בפיו הביא אלי חשורה
 אחת מבשרת שלימות וברכות מוגרות ואו נחחרשה כי תכונה אחת מורכבת
 משני הפכים יחדו, כלומר שמחה ועצבון, השמחה על בשורת השלום ועצבון
 על אשר מנעת מפי אח מנך ולא זכיתי לראות את טורי יהלומך, ואיך ולמח
 היתה הסכה בזה לא אשאל ולא אנסה כי אולי ידעתי וסחמה מותר ופירוש
 אסור ואני עם כל זה אקרא ולא אטה וארבה לא אסור. אמנם אודיעך כי
 גם אם ארכו הימים ונושנו העתים מן היום אשר נחחרנו בעיר הויז; עד
 היום הזה, וספו טבעיי ונחלשו כחותי מאו ועד עתה, עם כל זה לכבי חרש
 וטבעיי חזק וכוחי גדול להתחכב בחיבתך אם אני ראוי לכך והנני עו כנמר
 וקל כצבי וגבור כארי חהלה לעשות רצון קוני שבשמים יח' ואחר כך למלאות
 חפציק ולעבוד עבודתך ככל אשר אוכל לחשוב שיהיה כבודך וכבוד חכמתך
 ומליך לצואת אלי לשמור ולעשות ודי בזה. ואחר כן אודיעך כי הנני גר בעיר
 פור לין וביקר בל ילין וכשכתי פה אינני יודע מן הענינים המחחרשים בעולם
 היהודים אלא במקרה בסור הנה לעתים רחוקות קצת אנשים שיאמרו לי כך
 וכך נחחרש בעולם היהודים ובמקום פלוגי, וזה עתה ימים רבים ששמעתי שבא
 בפררא אחר מאשכנו שמו שלמה שליט ועבר על עכו ואו לא נודעו לי

מהלכיו ועקבותיו, אך עתה מקרוב נודע לי כי עיקר עקבותיו והליכותיו היו להלחם בה' ובטשה עכרו וכי הוא נושא עמו כלי חרש מלא טמאה מחוכם כלומר שהתחיים אגרות מצד חכמי אשכנז דוכרות סרה על דברי רבינו משה ובפרט על מורה הנבוכים כרי לגזור על ביעורן.

וכשימעי ספקתי כף על כף על שלא ידעתי זה מידי עוברי כאלה הגלילות שאילו ידעתי הייתי פונה מכל עסקי ורץ אחריו עד אנקונה ולא היה נפרד ממני לעולם עד הביא אותו בכור המצרף לפני חכמי ישראל וחכמי גוים לדעת מהמינות והכפירה שמצא בהם רוא וחביריו עדי שקר והייתי מסדר בכל כוחי כישר בעיני ואגרותיו לעיני השמש בביאר ארך. והנני אומר כי אותו שלמה אם התחיים האגרות כודונו ורוע לבבו לא התחיים בשרו מזונו אבל רר בשרו ונפשו כחובו. עוד שמעתי כי כאלה האגרות נידה והחרים וגירה מדון בקהל עכו ושם חרב איש באחיו, חרנם חכוא בלבו והקללה חכוא כמים בקרבו. ולכן מפורתי פן נחשטו הבליו ועקריו גם שם בקהל רומי ושמא נמחה שום כת סכלות אחריו, אמרתי אל לבי להזהירך אחי ולהשכילך לאמר השמר לך ושמור נפשך מאד מהצטרף עם קשר רשעים, ואם יפתוך חטאים לא תאכה ואם תשמע דבר שיהיה נגר דברי רבינו הקדוש וספריו, הכה את שיני הדובר ההוא ואל תשא לו פנים ואפילו אם יהיה מן הנקראים רבנים בפה ההמון תקרא אליו רב החובל, ובכן תוכה ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואנשים ואל תחוש התיישים.

אחי שאל נא לימים ראשונים ושנים קדמוניות זה ששים שנה אשר התעוררו קצת מחכמי פרובינצא וקטלונניא על ספרי רבינו, ולא כונונו בזה לכבוד אמנות התלמוד ושום דבר אמונה, אלא בעבור שנתחדשה שנאה וקנאה ביניהן ולא היו יכולים להנקם איש מאחיו, ולכן מצאה כת אחת חואנה על האחרת באמור הם מינים ועוסקים בספרי מינים. והוליכו עמהם כמה וכמה כרכים מספרי מדע ומורה והלכו אל צרפת והלשינו את הכת האחרת לפני חכמי צרפת בדברי מינות וכפירה ושהם עוסקים בספרים פלוגיים שרובם דברי מינות והוציאו וקראו בהם לפני אותם החכמים ופירשום לגנאי ולבויון כרצונם; ואותם החכמים המשולחים לא דקדקו בספרים ונתנו און על אותם המדברים והתלשו גורחם לבער ספרי המורה והמדע בכל אשר ימצאו שם וכל ההוגה בהם יחרם הוא וכל רכושו ויברל מקהל הגולה, ולא היה דיים בזה אבל נתנו למאכולת אש לעיני השמש כל אותם הכרכים. ולא דים בתבערה לבר אמנם עוד האש אשר בה שרפום הבעירוהו מן הנר הגדול שהיה דולק בבית הכומרייא הגדולה של פריש לפני המזבח והכומרים הבעירו אש ונתנו עליהם ונשרפו הספרים כרחוב עיר פריש לעיני כל העם. וכל זה עשו להשמיע קול שאון הכפירה והמינות ולהבוות ספרי רבינו ושלחו הנידויים והגזרות בכל קהילות פרובינצא וכוה נתנו חרב חרה איש באחיו ברוב הקהלות. ורחי הרעה הולכת וגדלת

עד ששתי הכתוב נלחמו בסונטפ ליר בהכה ופצוע והוצאת שם רע ולעוים
 מגונים. וכת המורים במורה צדק נפלו בפח יקושן, כי שכרו עידי שקר נגד
 הכח העלובה והעידו עליהם עריות רכות ורעות לפני שופטי הארץ והחזמו.
 ובכן נרתו כקציצת לשונות ונחחכו יותר מעשרה לשונות של טובי
 הכח המורה במורה וידע יד ה' את עכדיו וועם את אויביו. והגה שגור בפי
 כל: שמו משמים פיהם ולשונם תהלך כארץ. ועזה אשוב אל מה שנעשר
 בעיר פריש ומת קבלו על ככה ומה הגיע אליהם. ה' משמים השקיף וקנא
 לכבוד רבינו הקדוש ולכבוד ספריו וישלח בקהלת צרפת חרן אפו וחמאו ולא
 נשא פנים לתורתו. ואל חתמה על זה לומר איך לא נשא פנים לאלף ומאחים
 ספרי חלמד ואגודה בעבור המורה והמרע? הלא תחשוב כי רבינו משה היה
 כמעט משנה ברור של משה רבינו וצדקת כל הרור היתה תלויה בו ואחם
 הגמדרים כונו לכישרו ולהוציא עליו שם רע שלא לשם שמים ולכן חרה אף
 ה' בהם שהרי אמרו רבותינו ע"ה בנטין פ' הגיזוקין: אמר ר"ש בא וראה כמה
 גדולה כחה של כושה שהרי סייע הק"כ את בר קמצא והחריב את ביתו
 ושקיף את היכלו. ואם על בר קמצא שהיה קל אחד ברור והיה על דבר
 סעודה הקפיד השם כ"ה מה חאמר ברכנו משה שהיה משנה למשה רבינו שכיווה
 והוציא עליו שם רע ממינות וכפירת. אי שמים אי לואת יסלח להם סלח
 הלא תראה מה שנאמר בירושלמי ר"פ החובל שרשו ע"ה על מקרא שאמר
 ישור על אנשים ויאמר וג' ואו ידה נפשו מעבור וג' במה דברים אומרים
 שלא הוציא עליו שם רע אבל הוציא עליו שם רע אין לו מחילה עולמית,
 והמעם בעבור שהוצאת שם רע הוא כחב שאינו נמחק מדור לדור. ולכן אחי
 אל תחמה אם השם יח' ענש את חורת בני צרפת לכבוד רבינו משה ולא
 נשא פנים לספרי החלמוד שלהם וישקיף עליהם בעמור אשווענן עד שהרעיש
 עליהם כל הגלחות ואו נחחרשו הגזירות הגדולות, את הקהלות הרגו, יותר מג'
 אלפים, ואח ספרי החלמוד שלהם כולם נחנו לשריפה ולמאכולת אש ואו יצאה
 הגזירה שלא ילמדו עוד ספרי חלמוד בגלוי עד היום הזה. ואם השאל מי
 יודע שאותם דגזירות היו כענין שריפת המדע והמורה, אענך הגה האורת
 והמופת שלא הפסיקו מ' יום בין שריפת ספרי רבינו לשריפת ספרי החלמוד
 וכאוחו מקום עצמו נשרפו כל הסדרים והפירושים שנמצאו בפריש ונחערב
 אפר ספרי החלמוד באפר ספרי המרע והמורה, כי עריין היה האפר במקום.
 וזה דבר אמת וגלוי ומפורסם לכל העמים יהודים וגוים, ולא לתר ידעו הכל
 כי דין שמים היה ומסרום שלח אש על אשר שלחו יד בספרו הקדוש.
 והר' יונה הגדול מברצלונה זצ"ל היה ראש וקצין על כל אותם
 הרעות הגדולות שנעשו מצרפת, ואו נמס לכבו ולכב כל עורו וקבל עליו ללכת
 ולהשחט על קבר רבינו במנין עשרה ולככות על קברו ו' ימים שימחול לו
 על אשר מעל בספריו, והורה בפיו בפני כל העם ואמר בלשון זה: הנני מכה

אגרת ר' הלל החסר

עב

על פני וכוש ומתחרט על אשר פערתי סי נגר רבינו הקדוש הר' משה בן
 מיימון וספריו, והנני מודה מלב ומגפוש ואומר משה וחורתו אמת וכולנו כדאין.
 ואני מקבל עלי מעכשיו ללכת להשתטח על קברו במצן עשרה וללכת על
 קברו י' ימים ולומר בכל יום: חטאתי לאלהי ישראל ואל רבינו משה אבן
 מיימון, שדברתי והעויתי נגר ספריו. כלשון הוה אמר בנית הכנסת של פריש
 לפני הקהל הגוהרים מן הגוירה ויצא משם ובא לו למונטפלייר עיר ואמר
 ק בב'ה של ברצלונא במעמד כל הקהל ואנפל פחד רבינו על כל הקהלות
 וכל מי שפער פיו נגרו קיבל דין שמים עליו. והר' יונה קבע ישיבתו בברצלונא
 ובכל הלכה והלכה היה מזכיר מתיבור רבינו משה ואמר: רבינו משה כתב
 בן בחבורו ונראין לי דבריו ולא חלק עוד על סברותיו. אמנם עם כל זה
 נענש בעבור שאיתר אח נגרו שנים רבות עד שכמעט נשכח מצנו והלך לו
 לעיר טוליטולא כדי לעבור משם וללכת על קבר רבינו, וברווחו שם חברו עליו
 קדלות ספרד והפצירו מאד להתעכב בעיר שנה או שנתיים ונתרעה להם וקבע
 לו שם ישיבה גדולה: ואעפ"י שחורתו ועדקתו חלוי לו עם כל זה לא מרסן
 העון כי שם נשתלם לו אח גמולו, שהמלאך בא וחבטו ומח פתאים במיתח
 שאינה ראיה לזכרה. וקרהו בן בעון אידור הגדר, כי בעת יציאת נשמה רדת
 צועק אח רבינו. וכל אותם שהשגיתו על נדרם נצולו ונכפר להם, ואותם
 שנתרשלו חמו נכרתו ואברו מתוך הקהל ולא נשאר לבו שורש וענף. ואם
 תשאלני איך ידעתי זה? אשיבך, בברצלונא ישבתי ג' שנים ושמשתי לפני מורי
 הר' יונה והוא העדיק ספר לי מפיו אוח באשר כתבתי לעיל ככל אשר
 עשה וכל אשר קרהו עד יום צאתו מברצלונא ללכת אל טוליטולא. ואני הייתי
 בברצלונא בנוסעו ונשקתי את ידו בעת הפרידה וברכני עקב, והמקרה שקרה
 לו ממיתחו בעיר טוליטולא היה דבר מפורסם לכל קהלות טולטילא אך אין
 ראוי לפרש בעד כבוד חורתו וחסידותו. והענינים שדאו במונטפלייר ובפריש
 ידעתיים מפי כל בני הקהל של מונטפלייר בהיותי שם. והנה עתה קמו אלה
 תחת אכותיכם תרבות אנשים חטאים לספות חרון אף ה' עליהם ואני לנפשם
 כי גמלו להם רעה. ראה אדוני ואחי כי הארכתני בסיפור הזה למען תלמד
 ממנו לאהבה וליראה את כבוד רבינו הקדוש וספריו ותסיר מתוכך מטרד
 וחלחום בערו נגר כל הסכלים וכל אשר הצו על משה, ואם אחו מסתפק
 בשום דבר מספריו ובפרט במורה הכתוב לי כל ספיקותיך באר היטב, ואני
 כיך אלהי הטובה עלי אחיר לך אח כולם ואפרש לך כל הסחומות, כי תהלה
 לאל' חיי אני אומר באמת ולא כמחפאר אלא כמשבח את יוצרי יח' אשר
 חנני כזה, שאין היום בישראל איש שידע כל סחר המורה ושרשיו וענפיו יותר
 ממני ובפרט החלק השני והשלישי שהם עיקר המורה, וכל כונתו מכוארים
 אצלי, וזה בעבור שהספרים שהם שרשיו ויסודותיו כלומר ספרי חכמות הטבע
 וחכמה האלהית ידועים אלי ופירושה מפי רב טובהק.

ואני לכבוד רבינו שמתי אל לבי זה ימים רבים לחקור על כל המקומות שאפשר למחפיק לטעון עליו שקר, וקבצתי כל נפורים והסירותי כל הספיקות הגופלים עליהן ובארתי כל העלומם. גם עתה מקרוב הגיעו אלי קושיות שהקשה הר' משה מוידוונדא על קצת דברי המורה מן החלמוד ובראשית רבה וחנחומא ושאר ספרי אגדה, וראיתי שהן מילין חפולין בלי מלח וחכלין, וחירצתי כולם וכמעט שלא היו צריכין חירוץ בעבור שלא נולדו אותם הקושיות אלא מחמת חסרון ידיעה בדברי רבינו ובעמוד המשכיל על אמחת נוסחת הספר, וכונח השער, ולאחר יפונה לפניו הדרך ויורם מלפניו כל מכשול, ולא תקלה ולא קושיא. וכזה המקרה קרה לסכלי אשכנז ולנמהרי צרפת וכל מי שילעיג על דברי רבינו הוא אחד משנים, או בלתי מביין או מקשה עצמו לדעת. ודע אחי כי בע"ה ית' הנני מעוחר לשלוח אגרות גדולות בשנה הוו אל נכד רבינו ואל חכמי ארץ מצרים ואל קציני קהלות בכל, למען העיר את רוחם ולבנם לערוך מלחמה נגד חכמי אשכנז וצרפת החולקים על דברי רבינו, ושלא ישאו על פניהם עוד מסוה הבושה הואח אשר נשאו זה ס' שנה ויותר, ואוכר להם דברי עוונות ראשונים והחוצפות אשר החצפנו אותם החכמים בשם וסכלים בפועל על דברי רבינו מימי עולם ושנים קרמוניות. ואתן עצתי שיעשו קיבוץ בעיר אלכסנדריאה אשר על שפת הים ושם יעשו הועד, ומשם ישלחו שלוחים נכבדים וחכמים באגרותיהם אל קהלות אשכנז וצרפת ויעידום למשפט לזמן פלוני בחדש פלוני ובמקום פלוני בוויניצאה או במרסלייא או בנינאה לבא להראות את כחם ואת טענותם מדוע כזו ספרי רבינו ומה שמצאו בהם עול, והיה אם יהיו טענותם עליו אמחיות, יהי מה ויגנו, ואם ימצאו טענות פסולות ושקריות יקבלו עליהם דין כאשר יגזרו חכמי ארץ מצרים וככל על מה שעשו הם ואבותיהם. וחכמי ככל יהיו המכריעים בדבר זה כי להם אח דבר המשפט על כל חכמי ישראל וכולם הם כפופים אליהם מדין חזרה ומזה אינם יכולים להחציל בשום פנים לפי הנראה לי. ואם ימאנו חכמי צרפת ואשכנז מבווא אל מקום המשפט, הם ינרו וישמחו ויחרימו אותם ככל הקהלות ככל ומצרים. כן אייעץ וכן אכתוב כאורך וכמליצות וראיות מן המקרא ומן החלמוד אל כל קהלות מצרים וככל, ואראה להם פנים לדבר איך הם חייבין לעשות לכבוד רבינו רבם שהאיר עיני כולם בחזרה וכמוצות וכחכמות ולכבוד עצמם, וכי המה נשארים כבושה וככלימה כל ימות עולם וחכמתם וחורחם תהיה לאין אם לא יעשו כן. והיה אם שמוע ישמעו לי הנה מועד שמחה וששון אל כל אהבי דברי רבינו. ואני הקטן נכוהן אצטרך עניניהם אם אהיה לכך בעיניהם וידעתי באמת כי כל אותם הסכלים יפלו בנפלים וכהבל יבואו וכהבל ילכו וכחשך שמם יכוסו. ואני בוטח ברחמי הנוחן לאדם לשון ליטורים כי אנכי לבדי אלכוד להם כל המעכרות ואתן הרסם בפיהם והחטם באפם כל שכן כהיות שם כל גאון יעקב וכל כבוד חכמת ישראל שאז יפיגו וממם ויהיו כאבן דומם, ודברי

אגרת ר' הלל החסר

עג

רבינו ישארו על מכונם ומקומם. ואם ח"ו יתחילו בדבר ולא ישגיחו למרות ככך, הנה אני כבר התנצלתי ועשיתי את שלי ואין לנפש רבינו עלי חרעומות אלא עליהם, וקהלוחינו וקרוביו אשר בארץ מצרים ישאו את עונם ומשתחם בהם וכושה חכמה פניהם ודי כוהי. ואתה ארוני ואחי מזה בן טוה טחוה שרי יחתי. — אמר הלל החסר בארץ נור..

אמר המגיה. ונני בא ללקט שכלים מה שהשאיר לי החכם כרמולי בהקדמתו בענין האגרת היקרה הזאת. — מן התרם של נשיא הגולה אשר ברמשק ישי בן חזקיה בן ישי הנשיא הגרפס בכרם חמר ג' דף קסט נראה כי עצתו של ר' הלל נשאה פרי בענין זה שהתרים הגשיא עם בית דינו כל מי שידבר חועה על הרב ועל ספרו מ"ג, וגור שכל מי שיש בידו כתב או אגרת שכחוכה כה דבר כנגדו שימסרם ביד הגגיר רבינו דוד ש"ץ בן הגגיר ר' אברהם ז"ל — והוא נכר הרמ"בם כמו שכחוכ בטאר עינים סוף ס' כה — ואליו. כן ר' הלל כמה שכתב, הנני מעוחד לשלוח אורות אל נכר רבינו. וכן עמדו קהל צפח על קבר הרב זצ"ל וקראו תרם הגשיא, ע"ש. אכן זמן כתיבת אגרת הזאת, אשר היחה בשנת נ"א או לאחריה ממה שכתב, זה ששים שנה אשר התעוררו" וג' והמחלוקת הראשונה היחה בשנת ד' חחקעב, אינו מסכים עם זמן תרם הגשיא שהיה בחדש חסון ה' מ"ז, אם לא נאמר שיש כזה שם טעות המעתיק; וכאמת מצינו בכתב מן ר' שם טוב הגרפס בסוף ס' מנחת קנאות, בשנת ה' אלפים וחמשים קמו שנית מקצת מהערפתים וג' ונודעו הדברים אל הנשיא אשר ברמשק ונידה הוא ובית דינו" וג'. — עוד יש נכובה בענין זמן שריפת ספרו הרב אשר היה לפי ר' הלל מ' יום לפני שריפת ספרי החלמוד וזה היחה בשנת ד' לאלף חששי כמו שכחוכ התניא ושכולי הלקט (הגיאס הקמס כריוולי) ולפי דברי אברהם בן הרמ"בם היחה שריפת ספרי הרב בשנת ד' חחקעה וז"ל בס' מלחמות הישם דף יב, עד אשר באה אלינו מעכו בסוף חרש שבט בשנת צ"ה לפרט אחקצו לשטרות מצלת ספר הגירה לנו מעשה שהיה מחלחלו ועד סופו וגם שריפת הספרים הואך נשרפו ונקמח שופט העולם מן המלשינים" וג'. גם כתב שם בחרוון. שחו בשמים פיהם ולשונם חהלך בארץ" מה שהיה שגור כפי כל כמו שכתב ר' הלל. — ודע מה שכתב הרב החכם שיר (כ"ה ה' ה') כי חלמירי ר' שלמה (ר' יונה ז"ל דוד) כאשר ראו כי נלכדו כפתוי ד' שלמה נחמו על מעשיהם מתנגד לדברי ר' הלל שלדבריו רק לאחר שנגלדה חרון אף ה' על מורדיו אור שבי ר' יונה משנאחו. וכן מה שכתב החכם הנזכר לחפארת ר"י על שהשתמש לפעמים בס' משנה חורה לא לכבוד ולחפארת היא לו, כי לא נשא את שם הרב על שפתיו רק באחריות יסיו כאשר ראה כי מן השמים נלחמים עם הקמים כנגד הרב זצ"ל, ור' הלל היה חלמיד של ר' יונה זנכין להאמינו. ור' יונה זה קרא ר' הלל ר' יונה הגדול סברצלונד וכתב ג"כ, סונטפליר עיר" ונקרא מחכמי זמנור"י או ר"י מגירונדא (זות רשנא תקף) וגם ר"י החסיד וכן רשום על מצבתו בטוליוטולה (אנני זכרון סי' יח), ומח בטרחשון שנת ה' פד. — ר"י ורימבן היו ב' בני אחיות כמו שכתב בשו"ת דשב"ש סי' רצ"א ולא היה חלמיד הרמ"בן כמו שכתב ביוחסין (ולא נזה"ג) והראיה היותר חוקה על זה ממה שהקדימו הרשכא ר"י לרמ"בן אף לאחר טיחח שניהם כחשוכתו המוכאה בארחות חיים דף י'. ור"י זה חיבר ס' שערי החשובה, כ"כ בכל הספרים: ורבו ר' שמואל שניאור שחוכיר בס' היראה הוא כלי ססק

תשובות הרמב"ם ז"ל

ר' שמואל מאיכרו שהיה רבו כמו שכח בא"ח דף כט ולזה נתחלף בנמוקי יוסף ה' עיצית ר' שמואל עם ר' משה בן שניאר לפי שר' משה מאיכרא היה אחיו של ר' שמואל כמו שכ' בא"ח קא ד'. ומלכר ר' יונה זה נזכרים עוד לחכמים גדולים ר' יונה בן יוסף שניו, והביאו הרשב"א בתשובות תולדות אדם סי' ר"ט ואחרים, ובן בתו הנשואה לר' שלמה בן הרמב"ן הנולד אחר מיתת ר"י ולכבודו קרא אותו הרמב"ן יונה כמ"ש בש"ח הרשב"ש, ומה נראה שלא מת הרמב"ן בשנת עשרים לאלף ה' כמ"ש היוחסין דף קל"ב כי עוד היה חי בשנת כ"ד בשנה שמת ר' יונה.

תשובות הרמב"ם ז"ל.

א.

תשובה לרבינו משה ז"ל למר יוסף בן גאבר מאנשי בגרד על אגרת שנכללו בה שאלות.

שויתי ה' לנגדי תמיד. הגיעה אלינו אגרת הזקן הנכבד היקר התלמיד מר יוסף בן אבו אלבער נ"ע הידוע אבן גאבר והוא זוכר שהיה עם הארץ, אבל נתבאר לנו ככחו שיש לו השתדלות חזקה על תלמוד חורה ושהוא הקבה מתעסק בפירושינו למשנה ושאינו מבין החבור שחברנו ר"ל משנה תורה בשביל שהוא בלשון עברי וזכר לנו גם כן ששמע מחלמידי חכמים, ישמרם צורם, שיש שם כבגוד, שחפשו עלינו אותם הדברים שזכרם ובקש להשיב להם וחלה פנינו שנכתוב לו בכחכ ירינו כרי לסייעו על הלמוד ואנחנו עושים זה. תחלה מה שאתה צריך לידע, השם יתמיד ערכך ויוסיף בהצלחתך, שאינך עם הארץ אלא חלמידנו ואהובנו אתה, וכל מי שמבקש להרבך בתלמוד תורה ואפילו הבין פסוק אחד או הלכה אחת, ואין הפרש שהבין אותו הענין מלשון קודש או מלשון ערבי או מלשון ארמי הכונה היא הכנה העניינים בכל לשון שיהיה וכל שכן הפירושים והחיבורים, והעיקר הוא שתתעסק בלמוד, וכל מי שמניח הלמוד אם לא למד דבר מעולם נאמר בו כי דבר ה' בזה, וכן כל המתנצל מן החוספת ואפילו היה חכם גדול הוא מבטל עשה של תלמוד חורה שדו"א כנגד הכל. וככלל אומר לך שלא תבוה עצמך ואל תתיאש מן השלימות. גדולי החכמים התחילו הלימוד והם גדולים בשנים מאד והיה מהם מה שהיה, וראוי לך גם כן שתלמוד זה השעור מן החבור מלשון הקדש שחברנו בו החבור בן הוא קל להבין וקרוב להתלמד מאד. ואחר שתחתך בספר אתר הבין כל החבור כולו, ואינו רוצה בשום פנים להוציא בלשון ערבי לפי שכל נעימותו יפסדו, ואני מבקש עתה להחזיר פירוש המשנה וספר המצות ללשון הקדש וכל שכן שאחזור זה החבור ללשון ערבי, ואל חבקש זה ממני כלל. ועל כל פנים אחינו אתה השם יסייע אותך ויחנך השלימות האמתי, ויקבץ לך הצלחה שני עולמות. אבל מה ששמעת אותם אומרים שאנחנו הרחקנו החיית המתים ר"ל חורח נפש לגוף, זה הוצאת שם דע גדול עלינו ואומר זה עלינו או שהוא